

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Маршук Юлія Сергіївна ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ ВИНИ	606
Новиченко Михайло Юрійович МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	609
Оскілко Олексій Олегович ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	610
Романовський Денис Сергійович АЛІМЕНТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПЕРСПЕКТИВА)	613
Сухий Євген Олександрович ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВА НА ЖИТЛО.....	615
Шамота Олександр Володимирович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	617
Якушев Станіслав Ігорович КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ ТА АНГЛІЇ)	618

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юріївна ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ДОСЯГЛА ПОВНОЛІТТЯ.....	621
Андронов Ігор Володимирович БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	623
Бут Ілля Олександрович АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОЗОВНІ ВИМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	626
Дрогозюк Крістіна Борисівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ОНЛАЙН-БЛОГАХ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	628
Павлова Юлія Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ	630
Полуніна Ольга Олександрівна ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ: ВНУТРІШНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ.....	632
Полюк Юлія Іванівна ПОЗАСУДОВІ ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	634
Стоянова Тетяна Анатоліївна РОЛЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ	636
Цал-Цалко Юлія Юліївна ТИМЧАСОВИЙ ПРИХИСТОК ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	638
Яніцька Інна Анатоліївна ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ	640
Гончарук Анастасія Сергіївна РІВНІСТЬ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	641
Кикоть Артем Володимирович РОЛЬ УСНИХ ДОКАЗІВ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ РИМСЬКОГО ПРАВА.....	644
Петренко Наталія Дмитрівна ШТРАФ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ БРАЗИЛІЇ.....	645
Привиденцев Олександр Геннадійович ОРИГІНАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ В РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	647
Сатановська Олена Валентинівна ЕЛЕМЕНТИ ЖИТЛОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ ТА ЗМІСТ	650
Снітко Андрій Сергійович НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ПРОЦЕДУРИ ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ... ..	652

СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

Харитонов Олена Іванівна САМОЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	655
---	-----

СЕКЦІЯ 14

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО

У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

***Керівник секції:** завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, адвокат Н. Ю. Голубєва*
***Секретар секції:** аспірантка кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
О. В. Сатановська*

Голубєва Неллі Юріївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична
академія», заслужений юрист України, адвокат

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ДОСЯГЛА ПОВНОЛІТТЯ

У практиці Верховного Суду превалювала думка, що у випадку, якщо на час подання позову про позбавлення батьківських прав дитина була неповнолітньою, досягнення нею повноліття на час вирішення справи (ухвалення рішення) є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав.

Але ця позиція змінилась. Так, за обставинами однієї з справ мати звернулась до суду з позовом до батька дитини про позбавлення батьківських прав, шлюб з яким розірвано та стягнуто аліменти на утримання сина за 7 та 4 років до того відповідно. Мати стверджувала, що батько від виховання сина самоусунувся, станом його здоров'я не цікавиться, з дитиною не спілкується, аліменти з часу їх стягнення не сплачує та просила суд позбавити його батьківських прав. Служба у справах дітей та сім'ї надала до суду висновок про доцільність позбавлення батьківських прав.

Розглядаючи спір про позбавлення батьківських прав суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, констатував наявність передбачених п. 2 ч. 1 ст. 164 СК України підстав для позбавлення батьківських прав, проте відмовив у задоволенні позову, оскільки на час ухвалення рішення у справі дитина досягла повноліття. В ухвалі від 06 вересня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду зробив висновок про наявність правових підстав для передачі справи на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, оскільки вважав, що існує необхідність для відступлення від висновку, викладеного у постанові від 11 вересня 2019 року в справі N 219/3759/2014-ц та від 01 лютого 2023 року в справі N 761/6749/20, від 04 жовтня 2021 року у справі N 686/16902/20, про те, що у випадку, якщо на час подання позову про позбавлення батьківських прав дитина була неповнолітньою, досягнення нею повноліття на час вирішення справи є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав. Верховний Суд висловив переконання, що тлумачення закону, яке призводить до настання такої ситуації, коли учасник сімейних відносин, який вчасно (до досягнення дитиною повноліття) реалізував своє право на судовий захист шляхом звернення

до суду із позовом про позбавлення батьківських прав, отримує відмову у задоволенні позову, який, вочевидь, має для нього виняткове значення, фактично лише з тих підстав, що суд, незалежно від причин, не ухвалив рішення по суті спору до досягнення дитиною повноліття. Згаданий підхід не враховує те, що правові наслідки позбавлення батьківських прав поширюються і на правовідносини, які виникають після досягнення дитиною повноліття, тому суд після досягнення дитиною повноліття має продовжувати розгляд справи по суті для встановлення обґрунтованості або необґрунтованості позову про позбавлення відповідача батьківських прав та ухвалення відповідного судового рішення (постанова від ВС від 29.01.2024 у справі № 185/9339/21) [1].

Тож, чи передбачає сімейне законодавство таку підставу для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав як досягнення дитиною повноліття? У нормах сімейного законодавства щодо позбавлення батьківських прав відсутнє правило, яке б прямо передбачало, що позбавити батьківських прав можливо тільки щодо неповнолітньої дитини. Відповідно до ч. 1 ст. 6 СК України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Згідно з ст. 1 Конвенції ООН про права дитини, прийнятої Резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, відповідно до якої «дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосованим до даної особи, вона не досягла повноліття раніше». Стаття 1 Закону України «Про охорону дитинства», «...дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше» [2]. Отже, на момент звернення із заявою про позбавлення батьківських прав можливо тільки щодо особи, яка не досягла повноліття. Тому відповідаючи на питання чи зберігається право на позов про позбавлення батьківських прав у тому разі, якщо позов особою пред'явлено до суду до досягнення такою дитиною повноліття, проте під час розгляду справи судом їй виповнилось 18 років маємо зазначити наступне.

Відповідно до матеріалів справи заява про позбавлення батьківських прав була подана до суду стосовно неповнолітньої особи, що відповідає вимогам сімейного законодавства. Однак на момент розгляду справи дитині виконалось 18 років та суд відмовив у задоволенні позову у зв'язку з тим, що на час ухвалення рішення дитина досягла повноліття. Здійснивши аналіз положень норм сімейного законодавства, необхідно зазначити, що підстава для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав, як досягнення дитиною повноліття відсутня. Крім того відсутня й процесуальна підстава залишення такого позову без задоволення відповідно до цивільного процесуального законодавства.

Також необхідно зазначити, що таку підставу містить тільки норма сімейного законодавства, що регулює спір щодо поновлення батьківських прав. Так, ч. 3 ст. 169 ЦПК України передбачає, що поновлення батьківських прав неможливе, якщо на час розгляду справи судом дитина досягла повноліття. Однак цю норму не можна застосовувати у справах про позбавлення батьківських прав, оскільки вона є спеціальною й передбачена тільки для регулювання спору щодо поновлення батьківських прав.

Також необхідно врахувати той факт, що на момент звернення з позовною заявою про позбавлення батьківських прав дитина потребувала захисту її прав та інтересів та право на звернення до суду з метою захисту прав та інтересів дитини було реалізовано вчасно, а саме до досягнення дитиною повноліття.

Також приймаючи рішення щодо захисту прав дитини суд повинен застосовувати принцип найкращих інтересів дитини. Конвенція ООН про права дитини та протоколи до неї в цілому сприяли зміцненню правових гарантій захисту сімейних прав та інтересів дитини. Вирішальну роль відіграє спрямованість її норм на забезпечення найкращих інтересів дитини. Згідно з положеннями ст. 3 Конвенції в усіх діях щодо дітей незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється найкращому забезпеченню інтересів дитини. Необхідно зазначити, що ст. ст. 18, 19

Конвенції передбачають, що «найкращі інтереси дитини забезпечуються як правило батьками та саме батьки несуть основну відповідальність за виховання та розвиток дитини». Однак положення ст. 3 Конвенції у певних випадках сприяє захисту дитини від неналежного поведіння з нею та відсутності належної турботи також з боку її батьків. Закріплення принципу забезпечення найкращих інтересів дитини передбачено й у Європейській конвенції про здійснення прав дітей (ст. 6 Конвенції). Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» «забезпечення найкращих інтересів дитини – це дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності, та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку й рівня розвитку, що може її висловити».

Вирішення спору про позбавлення батьківських прав має бути обґрунтованою на підставі закону та інтересів дитини, оскільки саме звернення за захистом було здійснено відповідно до неповнолітньої особи, яка потребувала захисту з боку держави, а саме судового захисту. Той факт, що дитина на момент ухвалення рішення досягла повноліття само по собі не є підставою для відмови у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав. Також необхідно врахувати той факт, що наслідки позбавлення батьківських прав поширюються й на відносини, що виникають після досягнення дитиною повноліття (ст. 166 СК України) [2].

Отже, сімейне законодавство не містить такої підстави, як право суду відмовити у задоволенні позовних вимог щодо позбавлення батьківських прав, якщо на момент розгляду такої справи дитина досягла повноліття. У такому випадку право на позов про позбавлення батьківських прав повинно буди реалізовано, якщо під час розгляду справи судом справи про позбавлення батьківських прав дитина досягла повноліття.

Список використаних джерел

1. Постанова від ВС від 29.01.2024 у справі № 185/9339/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/113454556?fbclid=IwAR2ZLCRkJzuX14-fbJEhEPEQRWhD_xpBJSk0GU7THV0FRO3zy3p2ckIb8Sc.

2. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві : дис. ... дра юрид. наук : 12.00.03 / Нац. унт «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2022. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4fcfe324-d93f-4a7f-9659-af4abe691b19/content>.

Ключові слова: сімейні відносини, цивільний процес, позбавлення батьківських прав.

Keywords: family relations, civil process, deprivation of parental rights.

Андронов Ігор Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор*

БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

29 червня 2023 року було прийнято, а 20 липня 2023 року оприлюднено в газеті «Голос України» Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», що стало черговим кроком на шляху цифровізації цивільного процесу та поступового повного переходу на безпаперове судочинство.

Цим законом, зокрема, внесено зміни до ст. 14 ЦПК України та зобов'язано адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів,